

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІДДІЛ ОСВІТИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ
БІЛОПІЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ ЗАКЛАД
БІЛОПІЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
«ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ»

Ганна ШКОЛЬНА

МУЗИКОТЕРАПІЯ

Адаптована навчальна програма з позашкільної освіти
соціально-реабілітаційного напрямку

початковий рівень

2 роки навчання

Білопілля 2024

*Схвалено педагогічною радою Комунального позашкільного закладу
Білопільської міської ради «Центр дитячої та юнацької творчості»,*

протокол № 05/24 від 30.08.2024

Адаптована програма керівником гуртка Комунального позашкільного закладу Білопільської міської ради «Центр дитячої та юнацької творчості» Шкільною Ганною Вікторівною з навчальної програми з позашкільної освіти соціально-реабілітаційного напрямку гуртка «Музикотерапія», 2 роки навчання (укладачі: Людмила Шевченко, заступник директора з навчально-методичної роботи КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини» та Наталія Гайдамака, керівники гуртка «Музикотерапія» КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини»), схваленої науково-методичною радою Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», протокол № 6 від 26.12.2019

ВСТУП

Створення навчальної програми обумовлене необхідністю допомогти дитині розкрити свій внутрішній світ і знайти місце для самореалізації. І саме мистецтво виступає одним із потужних засобів, здатним його вирішити. Музика є одним із найбільш доступних та ефективних факторів формування особистості, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами. В основу навчальної програми покладені дослідження світових та вітчизняних вчених: М.Бурно, Л.Брусиловський, О.Ворожцова, С.Гроф, Ю.Каптен, Б.Карвасарський, З.Матейова, С.Машура, В.Петрушин, Г.Побережна, М.Чистякова, С.Шабутін та ін. Всі вони використовують методики для розвитку емоційно-вольової сфери дітей, мовлення, активізації їх діяльності та інтересів у музично-творчій діяльності.

Музикотерапія є одним із таких методів, який використовує музику як засіб мобілізації інтелектуальних, емоційних, рухових, мовленнєвих та інших функціональних можливостей організму дитини.

Метою навчальної програми є формування у дітей особистісно-ціннісного ставлення до дійсності та мистецтва, розвиток естетичної свідомості і художньої компетентності, здатності до творчої самореалізації.

Завданнями програми з музикотерапії є:

- розвиток у дітей здатності емоційно сприймати музику;
- формування уявлень про музичне мистецтво, ознайомлення з його роллю у житті людей;
- корекція недоліків пізнавальної сфери дітей шляхом систематичного, цілеспрямованого розвитку сприймання музики;
- розвиток мови та різних функцій мовлення;
- виправлення недоліків моторно-рухової сфери;
- розвиток емоційно-естетичного ставлення до предметів і явищ навколишнього світу й творів музичного мистецтва;
- розвиток інтересу до музично-творчої діяльності;

- розвиток музично-сенсорних здібностей.

Для вирішення цих завдань слід використовувати такі види роботи:

- 1) рухова релаксація та злиття з ритмом музики;
- 2) музично-рухові ігри та вправи;
- 3) психоемоційна та соматична (на фізичному рівні) релаксація;
- 4) вокалотерапія (співи);
- 5) гра на дитячих шумових і музичних інструментах та ритмічна декламація;
- 6) рецептивне сприймання музики (чуттєве);
- 7) музикомалювання;
- 8) рухова драматизація під музику;
- 9) гра з іграшками;
- 10) казкотерапія;
- 11) дихальні та гімнастичні вправи під музику.

Кожен із даних видів роботи задовольняє потреби кожної дитини з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

Основні завдання програми полягають у формуванні таких компетентностей:

- *пізнавальної* – забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, що стосуються народного танцю як одного із видів хореографічного мистецтва;
- *практичної* – сприяє оволодінню навичками народно-сценічного та класичного танцю, методикою виконання вправ та основних елементів народно-сценічного та класичного танцю;
- *творчої* – забезпечує формування творчих здібностей вихованців у процесі оволодіння хореографічним мистецтвом, розвиток естетичних почуттів та смаків;
- *соціальної* – сприяє вихованню дбайливого ставлення до надбань світової та вітчизняної культури, духовних та матеріальних цінностей рідного краю, народних традицій, самореалізації особистості в соціумі, професійному самовизначенню.

Педагог має навчити дітей орієнтуватися у просторі, володіти основними рухами та координувати їх відповідно до звучання музики, розвивати у них слухові відчуття, виховувати культуру поведінки. Музика є засобом корекції та психотерапевтичного лікування. Вона позитивно впливає на вегетативну нервову систему дитини, є стимулятором мислиннєвих процесів і стабілізатором комунікативних взаємин між дорослими та дітьми.

Зміст занять реалізується у процесі розвитку сприймання, розуміння музичних образів та, по можливості, їх відтворенням у певному виді діяльності. Вона передбачає ознайомлення дітей із понятійним апаратом музичного мистецтва і реалізується шляхом запровадження певних видів корекційно-розвивальної роботи.

Навчальна програма передбачає 2 роки реалізації у групах початкового рівня й систему дворазових навчальних занять на тиждень тривалістю 1 година:

1-й рік навчання – початковий рівень – 2 год на тиждень, 72 год на рік;

2-й рік навчання – початковий рівень – 2 год на тиждень, 72 год на рік.

Форми проведення занять різноманітні – групові та індивідуальні:

- вокально-хорові заняття;
- дихальні та гімнастичні вправи під музику;
- рухова релаксація та злиття з ритмом музики;
- рухова драматизація під музику;
- гра на дитячих шумових і музичних інструментах та ритмічна декламація;
- вокалотерапія;
- казкотерапія;
- музично-рухові ігри та вправи.

На заняттях педагог долучає вихованців до імпровізованих театральних постановок, грі у ляльковому театрі та музичному оркестрі.

Початковий рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Тема заняття	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
1. Вступ	2	–	2
2. Краса музики	1	1	2
3. Слухання музики	6	10	16
4. Музика і природа	2	4	6
5. Мелодія	–	10	10
6. Музично-рухові ігри та вправи	2	8	10
7. Гра на музичних інструментах	2	8	10
8. Настрій музики	2	2	4
9. Характер музики	–	2	2
10. Співи (вокалотерапія)	2	6	8
11. Підсумок	–	2	2
Разом	19	53	72

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом гуртка, організаційні питання. Правила поведінки на заняттях та в громадських місцях, безпечна дорога до місця проведення занять.

Зовнішній вигляд дитини, сценічний костюм (на святах та загальноміських заходах), його відмінність від побутового та святкового.

2. Краса музики (2 год.)

Теоретична частина. Музикотерапія має безпосередній вплив на емоційний, етичний та естетичний розвиток людини і глибоко діє на її внутрішній стан. Розслабити та позитивно стимулювати різні психофізичні

процеси в організмі дитини. В цьому напрямку дуже корисна образна музика, яка збагачує своїм змістом і пробуджує емоційну сферу дітей.

Практична частина. Прослуховування веселої ритмічної музики, що викликає у дітей різну реакцію, відповідно до їх психоемоційного стану; прослуховування загадково-спокійного репертуару, що врівноважує і заспокоює дитину.

Спрямованість корекційно-розвивальної роботи: рецептивне сприймання музики. Вплив класичної музики на емоційний стан дітей:

1) зменшення відчуття тривоги і невпевненості – Ф. Шопен «Мазурка», «Прелюдії», Й. Штраус «Вальс», С. Рубінштейн «Мелодії»;

2) зменшення дратівливості, розчарування, підвищення відчуття приналежності до прекрасного світу природи – Й.С. Бах «Кантата №2», Л. Бетховен «Місячна соната», «Симфонія ля-мінор»;

3) для загального заспокоєння, задоволення – Л. Бетховен «Симфонія №6» частина 2, Й. Брамс «Колисанка», Ф. Шуберт «Аве Марія», Ф. Шопен «Ноктюрн соль-мінор», К. Дебюссі «Місячне сяйво»;

4) зменшення головного болю, пов'язаного з емоційною напругою – Ф. Моцарт «Дон Жуан», Ф. Ліст «Угорська рапсодія №1», А. Хачатурян «Сюїта Маскарад»;

5) для піднімання загального життєвого тону, поліпшення самопочуття, активності, настрою – П. Чайковський «Шоста симфонія» 3 частина, Л. Бетховен «Увертюра Едмонд», Ф. Шопен «Прелюдія 1, опус 28», Ф. Ліст «Угорська рапсодія № 2».

3. Слухання музики (16 год.)

Теоретична частина. Формувати і розвивати сприймання музичного ритму, вміння передавати його за допомогою будь-яких фізичних рухів. Свідоме й чуттєве сприймання музичного ритму, що відбувається в русі як в одному з найхарактерніших спонтанних життєвих виявів у дітей, а також вироблення здатності психічно й соматично підкорятися ритму музики та зливатися з ним і

гармонійно поєднувати ритм рухів свого тіла з ритмом музики. Навчання вміню аналізувати та коротко характеризувати музичний твір: назвати твір та його автора, характер, темп, форму та динаміку. Прививати естетичне сприймання музики та українського фольклору.

Практична частина. Стимуляція позитивного настрою: у цій роботі застосовуються такі вправи – під звуки музики діти із заплющеними очима погойдуються у ритм музики, тримаючись за руки.

Орієнтовні музичні твори:

- 1) В.Адамець «Зірочне» (з дитячих танцювальних пісень «Золоті ворота»).
- 2) Р.Адисалл «Варшавський концерт».
- 3) П.Чайковський «Танець маленьких лебедів» (балет «Лебедине озеро»).
- 4) А.Дворжак «Слов'янський танець № 1, до-мажор», «Слов'янський танець № 2, ля-мінор», «Слов'янський танець №6, ре-мажор», «Слов'янський танець № 15, до-мажор».
- 5) Е.Гріг «Пісня Сольвейг із сюїти «Пер Гюнт».
- 6) Ф.Шопен «Етюд мі мажор».
- 7) М.Равель «Болеро».
- 8) М.Римський-Корсаков «Пісня індійського гостя з опери «Садко».
- 9) Б.Сметана «Нашим дівам (полька)».
- 10) А.Вівальді «Симфонія сі мінор».

4. Музика і природа (6 год.)

Теоретична частина. Зняття внутрішнього конфлікту, проблем, сприяння стабілізації особистості. Використовується для розслаблення й стимуляції особистості, яка в процесі сприймання музики стає активним учасником образної дії, збагачуючи її своїм внутрішнім світом переживань. Такі заняття спрямовані на спонукання активного сприймання своєї особистості. У їх процесі закладається основа чуттєвих та уявних асоціацій.

Практична частина. Основний критерій добору музичних творів – пом’якшувальний і гармонійний вплив. Найсприятливішими є твори періоду музичного бароко та класицизму. Із сучасних авторів – ліричні твори, задушевні та сумні мелодії та плавні твори з м’яким ритмічним малюнком, негучним звучанням. Темп музики – плавний, повільний, заспокійливий.

Орієнтовні музичні твори.

- 1) С.Бах «Концерт для клавесина з оркестром ре-мінор, 2 ч.», «Концерт для двох скрипок ре-мінор, 2 ч.».
- 2) А.Вівальді «Пори року» (частини «Літо», «Зима»), «Концерт фа-мажор».
- 3) В.А.Моцарт «Дивертисмент № 7, 2 ч.».
- 4) А.Дворжак «Симфонія № 3, соль-мажор, 2 ч.»
- 5) П.Чайковський «Пори року».

5. Мелодія (10 год.)

Правильне дихання має вирішальне значення для тренування волевих якостей, загальної релаксації. Розслаблюючі музичні стимули приносять полегшення, відчуття гармонії, врівноваженості; характер людини стає м’якшим і пластичнішим.

Практична частина. Перелік дихальних вправ:

- сидячи, робити вдихи та видихи в ритмі музичного супроводу. Фаза видиху:
 - вимовляння звуку «А» (виражаючи почуття полегшення);
 - вимовляння звуку «О» (виражаючи почуття подиву);
 - вимовляння звуку «У» (виражаючи почуття подиву);
 - вимовляння звуку «І» (виражаючи почуття радості);
 - вимовляння звуку «Е» (виражаючи внутрішню рівновагу);
- стоячи у вільних позах, робити вдих і видих із руховим вивільненням;

– стоячи у вільній позі, слід тренувати вдих і видих з одночасним розслабленням.

6. Музично-рухові ігри та вправи (10 год.)

Теоретична частина. Створення умов для комунікації та взаємодії, корекції комунікативної сфери, розвитку тонкої та грубої моторики у дітей, координації рухів. Для виконання цього виду діяльності важливим чинником є використання ігор та рухових вправ для рук, голови та інших частин тіла. Добір музики здійснюється відповідно до уподобань дітей: ритмічно-виразний характер, динамічний і жвавий темп, приваблива мелодія та гармонія.

Драматизація є синтезом музики, рухів, драматичного та мовленнєвого вираження. Використовуються пісні, сюжет яких можна зобразити в рухових елементах. Наприклад, твір, що оспівує море або озеро, його широту, глибину, колір, бурхливість або навпаки – спокій, а також твори з переліку орієнтовних музичних творів для рухового розслаблення і злиття з ритмом музики.

Практична частина. Стимуляція емоційно-образних уявлень. Для стимуляції музично-рухових ігор і вправ необхідні ритмічно виразні, динамічні та жваві за темпом, із привабливою мелодійною та гармонійною лінією: класичні, фольклорні, популярні танці, тобто оркестрові мелодії в хорошому стереофонічному виконанні. Як звукові сигнали можна використовувати барабани, тарілки, гонг, трикутник, рожок.

Орієнтовні музичні твори, що застосовуються в процесі проведення музично-рухових ігор і вправ:

П.Чайковський «Дитячі танцювальні пісні», «Марш дерев'яних солдатиків», «Марш із балету «Лускунчик».

М.Глінка «Увертюра до опери «Руслан і Людмила».

А.Хачатурян «Танок із шаблями з балету «Гаяне», «Танець з музичної сюїти «Маскарад».

Ф.Шопен «Вальс сі-бемоль-мажор».

Ф.Ліст «Угорська рапсодія».

М.Мусоргський «Картинки з виставки», «Гра дітей».

В.Новак «Розбійницька сонатина».

С.Прокоф'єв «Марш зі збірника «Дитяча музика».

Р.Шуман. Лісові сцени «Одинокі квіти», «Мисливська». Марш з «Альбому для молоді».

Б.Сметана «Нашим дівам (полька)».

Й.Штраус «На прекрасному голубому Дунаї», «Піцикато», «Марш Радецького».

7. Гра на музичних інструментах (10 год.)

Теоретична частина. Методика передбачає ознайомлення з інструментами, зосередженість на тривалості звучання, силі, тембрі, частоті звуку. Здійснюються навчання правильних прийомів гри, словесного вираження почуттів, настрою, бажань, ритмічного «витягування» звуку, власне ритмічної гри.

Практична частина. Інструментальна музика застосовується в музикотерапії за моделлю К.Орфа двома способами: 1) спосіб «тілесної гри» (хлопання, плескання, цокання, тупотіння); 2) спосіб найпростішої інструментальної імпровізації. Використовувати спосіб «тілесної гри» треба в безпосередньому відображенні ритма музики, супроводу мелодії, правильному диханню. Це допомагає підготувати дітей до інструментальної імпровізації. Ми рекомендуємо використовувати дитячі шумові та музичні інструменти, які доступні дітям в дошкільних навчальних установах: брязкальця, маракаси, сопілка, тріола, металофон, бубон, маленькі дзвіночки різного звучання, ложки, металофон, ксилофон, тарілки, трикутник, шарманка, ріжок, маленькі дитячі шкіряні барабанчики тощо.

Успіх залежить від здатності розкріпачення кожної дитини. Для цього важливо ознайомити дітей з технікою гри на інструменті. Починати можна з

дзвінкого інструмента, слухаючи його звучання. У дітей має сформуватися слухове та акустичне уявлення про звучання кожного інструменту. При цьому актуально застосовувати форму діалогів між різними інструментами. Кожна імпровізація реалізує певну ідею і групова імпровізація – це найскладніший вид гри, який потребує певної підготовки. Ознайомлення дітей з назвами інструментів проводиться у формі ритмічної декламації, використовуючи гру на самому інструменті. Музичний керівник добирає музичний супровід у відповідності до ритму слова. Прості засоби музичної виразності полегшують завдання оздоровлення дитини та її комунікативності в суспільстві.

8. Настрій музики (4 год.)

Теоретична частина. Навчити дітей пасивно сприймати музичну інформацію, відпочивати під неї, розслаблятися. У цьому напрямку важливим є: музичний матеріал, приміщення, освітлення та якість звучання музики. Музичний керівник має підготувати й налаштувати дітей на відпочинок і спокій. Функція музики в процесі релаксації полягає в заспокійливому та гармонізуючому впливі на дитину, що не концентрує увагу ні на формі чи змісті музики, а просто заспокоює та врівноважує її. Проводиться в звукоізолюваному приміщенні та приглушеному світлі. Діти знаходяться в зручних для поз, можна прилягти і закрити очі. Релаксація проводиться не більше 15-30 хвилин.

Практична частина. Цей метод має три складові: психологічну, музичну та біозвукову, які комбінуються у різних варіаціях. Психологічний вплив здійснюється через яскраву та образну уяву формул самонавіювання, спрямованих на розслаблення м'язів тіла. Унаслідок цього розширюються периферійні судини, тепло надходить до них і перерозподіляється вміст крові. Усе це забезпечує нормальне функціонування мозку, заспокоєння, що переходить у дрімотний, сноподібний стан, з'являється відчуття відпочинку. Для заспокоєння та відновлення використовують музичні програми і звуки живої та неживої природи. Відбирають реально скомпоновані фрагменти записів голосів пташок, тварин, які викликають сприятливі асоціативні спогади,

образи природи. На релаксацію ефективно діють ранкові хори пташок у лісі, шум лісу чи моря. Це заспокоює та відновлює працездатність.

Для цієї методики підходить класична музика і музика епохи бароко і класицизму: твори А. Вівальді, Й. С. Баха. Кофейна кантата, В. А. Моцарта, Брамса «Колискова», К. Дебюссі «Море» і «Місячне світло», Л. Бетховен, уветюра «Егмонт», Ж. Бізе, Сюїта з опери «Кармен», Ф. Шопен «Прелюдії», Й. Штраус «Вальси» та ін.

9. Характер музики (2 год.)

Теоретична частина. Збагатити словниковий запас дітей, розвивати фантазію, навчити самостійно гратися та спілкуватися. Функція музики полягає в емоційній підтримці будь-якої ігрової діяльності дитини. Вона служить у даному випадку потребам її драматичного самовираження, допомагає діяти, створює емоційний фон для творчості, гармонічно впливає на активізацію її діяльності та впевненості у власних силах.

Практична частина. Ця форма музикотерапії навчає самостійності, незалежності від оточення, адекватної поведінки в пристосуванні до цього оточення. Музика створює відповідний фон і гармонійний вплив, що пробуджує активність, упевненість у собі, сприяє розслабленню та психічній урівноваженості, а також гармонізації, стабілізації, позитивній самореалізації. Гра з лялькою сприяє вираженню внутрішнього стану дитини та характеру її взаємин із батьками, рідними, друзями та соціальним оточенням. У процесі гри відкриваються глибинні (часто приховані) почуття. За характером гри можна визначити характер впливу соціального оточення на дитину, вихід агресії, афектів, почуття неповноцінності. Під час гри нейтралізуються внутрішні конфлікти, вона стає катарсисом на ґрунті емоцій.

10. Співи (вокалотерапія) (8 год.)

Теоретична частина. Позитивно впливати на дихання, серцеву діяльність, травлення та коригувати мовленнєву діяльність, розвивати емоційну сферу

дітей, знімати або зменшувати контроль дитини за своїм мовленням і залучати її в процес співу, наслідуючи інших.

Практична частина. Практична робота спрямована на корекцію мовлення дітей засобами вокалотерапії, поділяється на декілька складових частин. Обов'язковими є:

1) встановлення емоційного контакту з дитиною у колі друзів, батьків (прослуховування класичної, дитячої популярної музики з мультфільмів та фольклорної музики);

2) комплекс спеціальних вправ при застосуванні прийому замкнутого кінематичного ланцюга в поєднанні з дихальними вправами у колі дітей та їх батьків (дихання, розспівування, наспівування);

3) виконання вокального твору індивідуально чи групою в теплій, дружній атмосфері;

4) релаксація та відпочинок під приємну музику.

У практиці корекційно-педагогічної роботи групова вокалотерапія є важливим методом активної музикотерапії. Перевага цього засобу в тому, що на відміну від розмови, долучаються всі бажаючі відповідно до своїх можливостей. Репертуар добирається відповідно до вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини. Бажано, щоб це були оптимістичні, радісні, мелодійні пісні нашого краю. Для того, щоб подолати бар'єр замкнутості й бути в центрі уваги, відповідно до власного бажання, кожного разу заспівувати може інша дитина.

Добір вокального репертуару має вирізнятися надзвичайною емоційністю твору та простотою змісту. Мелодія, тональний діапазон, тривалість фраз повинні відповідати можливостям та уподобанням кожної дитини. Будь-то групова чи індивідуальна вокалотерапія, починати треба з народних дитячих пісень, що є генетичною основою музичного виховання на Україні і під них дуже просто здійснювати рухові імпровізації та драматизацію, навіть коли ще не добре вивчив мелодію або текст. Співи як джерело гарного настрою та засобу гармонізації дитини мають проводитися систематично на початку і в кінці заняття, з використанням простих поспівок привітання та прощання.

11. Підсумок (2год.)

Практична частина. Підведення підсумків.

Початковий рівень, 2-й рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Тема заняття	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
1. Вступ	2	–	2
2. Музично-ритмічні рухи та вправи	2	10	12
3. Слухання музики	2	4	6
4. Співи	4	10	14
5. Рухова драматизація під музику	2	8	10
6. Гра на музичних інструментах	2	10	12
7. Казкотерапія	2	6	8
8. Пантоміма	–	6	6
9. Підсумок	–	2	2
Разом	16	56	72

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом гуртка, організаційні питання. Правила поведінки на заняттях та в громадських місцях, безпечна дорога до місця проведення занять.

Зовнішній вигляд дитини, сценічний костюм (на святах та загальноміських заходах), його відмінність від побутового та святкового.

2. Музично-ритмічні рухи та вправи (12 год.)

Теоретична частина. Створення умов для комунікації та взаємодії, корекції комунікативної сфери, розвитку тонкої та грубої моторики у дітей, координації рухів. Для виконання цього виду діяльності важливим чинником є використання ігор та рухових вправ для рук, голови та інших частин тіла. Добір

музики здійснюється відповідно до уподобань дітей: ритмічно-виразний характер, динамічний і жвавий темп, приваблива мелодія та гармонія.

Драматизація є синтезом музики, рухів, драматичного та мовленнєвого вираження. Використовуються пісні, сюжет яких можна зобразити в рухових елементах. Наприклад, твір, що оспівує море або озеро, його широту, глибину, колір, бурхливість або навпаки – спокій, а також твори з переліку орієнтовних музичних творів для рухового розслаблення і злиття з ритмом музики.

Практична частина. Стимуляція емоційно-образних уявлень. Для стимуляції музично-рухових ігор і вправ необхідні ритмічно виразні, динамічні та жваві за темпом, із привабливою мелодійною та гармонійною лінією: класичні, фольклорні, популярні танці, тобто оркестрові мелодії в хорошому стереофонічному виконанні. Як звукові сигнали можна використовувати барабани, тарілки, гонг, трикутник, рожок.

Орієнтовні музичні твори, що застосовуються в процесі проведення музично-рухових ігор і вправ:

П.Чайковський. Дитячі танцювальні пісні. Марш дерев'яних солдатиків. Марш із балету «Лускунчик».

М.Глінка. Увертюра до опери «Руслан і Людмила».

А.Хачатурян. Танок із шаблями з балету «Гаяне». Танець з музичної сюїти «Маскарад».

Ф.Шопен. Вальс сі-бемоль-мажор. Революційний етюд до-дієз-мінор.

Ф.Ліст. Угорська рапсодія.

М.Мусоргський. Картинки з виставки. Гра дітей.

В.Новак. «Розбійницька сонатина», С.Прокоф'єв. Марш зі збірника «Дитяча музика».

Р.Шуман. Лісові сцени «Одинокі квіти», «Мисливська». Марш з «Альбому для молоді».

Б.Сметана. Нашим дівам (полька).

Й.Штраус. «На прекрасному голубому Дунаї». Піцикато. Марш Радецького.

3. Слухання музики (6 год.)

Теоретична частина. Формувати і розвивати сприймання музичного ритму, вміння передавати його за допомогою будь-яких фізичних рухів. Свідоме й чуттєве сприймання музичного ритму, що відбувається в русі як в одному з найхарактерніших спонтанних життєвих виявів у дітей, а також вироблення здатності психічно й соматично підкорятися ритму музики та зливатися з ним і гармонійно поєднувати ритм рухів свого тіла з ритмом музики. Навчання вмінню аналізувати та коротко характеризувати музичний твір: назвати твір та його автора, характер, темп, форму та динаміку. Прививати естетичне сприймання музики та українського фольклору.

Практична частина. Стимуляція позитивного настрою: у цій роботі застосовуються такі вправи – під звуки музики діти із заплющеними очима погойдуються у ритм музики, тримаючись за руки.

Орієнтовні музичні твори:

- 1) В.Адамець. «Зірочне» (з дитячих танцювальних пісень «Золоті ворота»).
- 2) Р.Адисалл. Варшавський концерт.
- 3) П.Чайковський. Танець маленьких лебедів (балет «Лебедине озеро»).
- 4) А.Дворжак. «Слов'янський танець № 1, до-мажор», «Слов'янський танець № 2, ля-мінор», «Слов'янський танець №6, ре-мажор», «Слов'янський танець № 15, до-мажор».
- 5) Е.Гріг. Пісня Сольвейг із сюїти «Пер Гюнт».
- 6) Ф.Шопен. Етюд мі мажор.
- 7) М.Равель. Болеро.
- 8) М.Римський-Корсаков. Пісня індійського гостя з опери «Садко».
- 9) Б.Сметана. Нашим дівам (полька).
- 10) А.Вівальді. Симфонія сі мінор.

4. Співи (вокалотерапія) (14 год.)

Теоретична частина. Позитивно впливати на дихання, серцеву діяльність, травлення та коригувати мовленнєву діяльність, розвивати емоційну сферу дітей, знімати або зменшувати контроль дитини за своїм мовленням і залучати її в процес співу, наслідуючи інших.

Практична частина. Практична робота, спрямована на корекцію мовлення дітей засобами вокалотерапії, поділяється на декілька складових частин. Обов'язковими є:

1) встановлення емоційного контакту з дитиною у колі друзів, батьків (прослуховування класичної, дитячої популярної музики з мультфільмів та фольклорної музики);

2) комплекс спеціальних вправ при застосуванні прийому замкнутого кінематичного ланцюга в поєднанні з дихальними вправами у колі дітей та їх батьків (дихання, розспівування, наспівування);

3) виконання вокального твору індивідуально чи групою в теплій, дружній атмосфері;

4) релаксація та відпочинок під приємну музику.

У практиці корекційно-педагогічної роботи групова вокалотерапія є важливим методом активної музикотерапії. Перевага цього засобу в тому, що на відміну від розмови, долучаються всі бажаючі. Репертуар добирається відповідно до вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини. Бажано, щоб це були оптимістичні, радісні, мелодійні пісні нашого краю (фольклор, духовні пісні тощо). Для того, щоб подолати бар'єр замкнутості й бути в центрі уваги, відповідно до власного бажання, кожного разу заспівувати може інша дитина.

Запропонована нами система корекції мовлення засобами вокалотерапії має диференційований характер, з урахуванням особливостей кожної дитини.

Добір вокального репертуару має вирізнятися надзвичайною емоційністю твору та простотою змісту. Мелодія, тональний діапазон, тривалість фраз повинні відповідати можливостям та уподобанням кожної дитини. Будь-то групова чи індивідуальна вокалотерапія починати треба з народних дитячих

пісень, що є генетичною основою музичного виховання на Україні і під них дуже просто здійснювати рухові імпровізації та драматизацію, навіть коли ще не добре вивчив мелодію або текст. Співи як джерело гарного настрою та засобу гармонізації дитини мають проводитися систематично на початку і в кінці заняття, з використанням простих поспівок привітання та прощання.

5. Рухова драматизація під музику (10 год.)

Теоретична частина. Стимулювати спів дітей, доповнити і збагатити знання дітей змістовою народною піснею, розкривати сюжет пісні, навчати сприймати образну музику, навчати драматизації. Синтез музики, рухів (відповідно можливостям кожної дитини), драматичного і мовного вираження є більш доцільним для дошкільного віку, де елементи співу поєднуються з руховою драматизацією гарної пісні чи вірша.

Практична частина. Це ефективний спосіб психічної та соматичної стимуляції за участі рухів, драматизації та мовлення. Усі розповіді супроводжуються музикою, в якій простежується і дзюрчання струмочка, і виття вітру, і звички тварин. Мотиви сюжету обирають з урахуванням психічного й соматичного стану учасників, характеру їх невротичних бар'єрів, психічної напруженості. Можна використовувати й такий варіант оповідання, коли учасники придумують закінчення розповіді на основі своїх уявлень, фантазій, зіставлення з власним досвідом.

6. Гра на музичних інструментах (12 год.)

Теоретична частина. Методика передбачає ознайомлення з інструментами, зосередженість на тривалості звучання, силі, тембрі, частоті звуку. Здійснюються навчання правильних прийомів гри, словесного вираження почуттів, настрою, бажань, ритмічного «витягування» звуку, власне ритмічної гри.

Практична частина. Інструментальна музика застосовується в музикотерапії за моделлю К.Орфа двома способами: 1) спосіб «тілесної гри»

(хлопання, плескання, цокання, тупотіння); 2) спосіб найпростішої інструментальної імпровізації. Використовувати спосіб «тілесної гри» треба в безпосередньому відображенні ритма музики, супроводу мелодії, правильному диханню. Це допомагає підготувати дітей до інструментальної імпровізації. Ми рекомендуємо використовувати дитячі шумові та музичні інструменти, які доступні дітям в дошкільних навчальних установах: брязкальця, маракаси, сопілка, тріола, металофон, бубон, маленькі дзвіночки різного звучання, ложки, металофон, ксилофон, тарілки, трикутник, шарманка, ріжок, маленькі дитячі шкіряні барабанчики тощо.

Успіх залежить від здатності розкріпачення кожної дитини. Для цього важливо ознайомити дітей з технікою гри на інструменті. Починати можна з дзвінкого інструмента, слухаючи його звучання. У дітей має сформуватися слухове та акустичне уявлення про звучання кожного інструменту. При цьому актуально застосовувати форму діалогів між різними інструментами. Кожна імпровізація реалізує певну ідею і групова імпровізація – це найскладніший вид гри, який потребує певної підготовки. Ознайомлення дітей з назвами інструментів проводиться у формі ритмічної декламації, використовуючи гру на самому інструменті. Музичний керівник добирає музичний супровід у відповідності до ритма слова. Прості засоби музичної виразності полегшують завдання оздоровлення дитини та її комунікативності в суспільстві.

7. Казкотерапія (8 год.)

Теоретична частина. Стимулювати музичну діяльність дітей за допомогою цікавих оповідань, казок, розвиток сприймання образів, сюжету та музики по черзі та одночасно. Важливим є залучення дітей до цього напрямку діяльності, надавши їм роль не пасивних слухачів, а героїв того чи іншого оповідання чи казки. Твір має бути невеликим за змістом, зрозумілим, яскравим і підкреслюватися музичним образом. Тому така емоційно насичена творчість створює певні ритмічні, динамічні та виразні стимули, які дітям дуже

подобаються і легко ними сприймаються. Можна зауважити, що це найулюбленіший напрямок діяльності дітей.

Музична казкотерапія базується на позитивному впливі на особистість сприйняття творів мистецтва (музичних казок, драматизації із використанням музичних творів, музичних спектаклів тощо), передбачає активну участь дитини в роботі з музичним та казковим матеріалом, в активному творчому вираженні та створенні продукту власної креативної діяльності. За формою проведення музична казкотерапія може бути індивідуальною та груповою.

Практична частина. Добір музичних творів відповідає глибокій емоційно насиченій та образній характеристиці, де поєднуються внутрішні переживання дітей з музичними образами. Застосовуються народні, авторські казки, а також притчі, байки, легенди, билини. Саме з них дитина дізнається, що життя – це активне протиборство двох важливих елементів: зла й добра. Причому добро завжди винагороджується, а зло – неодмінно карається.

8. Пантоміма (6 год.)

Теоретична частина. Сприяти психічній релаксації та творчій стимуляції, розвивати творчу фантазію та уяву, рухові здібності до самовираження, допомагати зняти психічне напруження.

Практична частина. Тести й пантоміма збагачують міміку обличчя. Це гра, а не танець. Використовують кілька варіантів пантоміми:

1. Прості, короткі оповідання чи драматичні етюди. Дію оповідання доповнює й оживляє музична імпровізація. Показується те, про що розповідається словами та передається музикою. Спочатку пантоміму виконує один учасник, а потім до нього приєднується вся група.

2. Лунає музика, а учасники придумують розповідь, виражаючи її в пантомімі.

3. У роботі використовуються певні пантомімічні зображення: вид діяльності, характерні особливості видів тварин; веселий чи сумний випадок.

9. Підсумок (2 год.)

Практична частина. Підведення підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати та вміти:

- використовувати комунікативні здібності під час рухової релаксації та злиттям з ритмом музики;
- оволодіти музично-руховими іграми та вправами;
- володіти навикам співів, правильному диханню (вдих та видих залежно від характеру музики);
- виконувати знайомі пісні у супроводі та без нього;
- передавати різноманітні ритмічні малюнки;
- ритмічно рухатися у відповідності до характеру певного музичного твору;
- співати індивідуально та в ансамблі;
- грати на музичних інструментах та ритмічна декламація.

ОРІЄНТОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№ з/п	Основне обладнання	Кількість
<i>Музичні інструменти</i>		
1.	Фортепіано	2 шт.
2.	Трикутник	2 шт.
3.	Маракаси	6 шт.
4	Бубон	4 шт.
5.	Мателлофон	2 шт.
<i>Обладнання</i>		
1.	Програвач CD дисків для співу під фонограму та для слухання музики	1 шт.
2.	CD диски із записами творів зарубіжних та вітчизняних композиторів	1 компл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алвин Дж. Музыкальная терапия для детей с аутизмом / Дж. Алвин, Уорик Э. – М.: Теревинф, 2004. – 208 с.
2. Антонова-Турченко О. Музична психотерапія: посібник-хрестоматія / О. Антонова-Турченко, Л. Дробот – К.: ІЗМН, 1997. – 260 с.
3. Битова А. Л. Специальные занятия музыкой, ориентированные на стимуляцию экспрессивной речи у детей с тяжелыми нарушениями речевого развития / А. Л. Битова, Ю. В. Липес – М.: 2001.- 145-151 с. – (Сб. «Особый ребенок: исследования и опыт помощи» вып.4).
4. Брусиловский Л. С. Музыкотерапия: руководство по психотерапии / Л. С. Брусиловский – М., 1985.
5. Бурно М. Е. Терапия творческим самовыражением / М. Е. Бурно – М., 1898. – С. 139-140.
6. Ветлугина Н. А. Музыкальное развитие ребёнка / Н. А. Ветлугина – М.: Просвещение, 1968. – 415 с.
7. Ворожцова О. А. Музыка и игра в детской психотерапии / О. А. Ворожцова — М., 2004.
8. Готсдинер А. Л. Музыкальная психология / А. Л. Готсдинер – М., 1993.
9. Дименштейн М. С. Педагогика, которая лечит / М. С. Дименштейн – М.: Теревинф, 2008 г. – 240 с. – (Опыт работы с особыми детьми).
10. Іваницький А. Українська народна музична творчість / А. Іваницький – Київ, Музична Україна, 1990, – 335 с.
11. Коломійцева О. В. Психологічні особливості емоційного сприймання музики розумово відсталими дітьми: дис. канд. наук: 19.00.08 / Олеся Володимирівна Коломійцева. – К., 2009. – 255 с.
12. Константинова И. С., Восприятие музыкальных произведений детьми / И. С. Константинова, А. А. Цыганок – М., 2001. – (Сб. «Особый ребенок: исследования и опыт помощи» вып. 4).

13. Кэмпбелл Д. Дж. Эффект Моцарта / Д. Дж. Кэмпбелл – Минск: ООО Попурри, 1999. – 320 с.
14. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики / А. А. Леонтьев — М., 1997. – 287 стр.
15. Медведева Е. А. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 248 с.
16. Музыка души. Введение в музыкотерапию. – С.-Петербург, 1992.
17. Назайкинский Е. В. О психологии музыкального восприятия / Е. В. Назайкинский – М.: «Музыка», 1972. – 345 с.
18. Остроменский В. Д. Восприятие музыки как педагогическая проблема / В. Д. Остроменский – К., Музична Україна, 1975. – 200 с.
19. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії / Г. Побережна – № 2 — 2008.— С. 9-12. – (Мистецтво та освіта).
20. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька / О. П. Рудницька – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2005 – 57 с. – (Навчальний посібник).
21. Селянин В. П. Психолінгвістика: учебник. 6-е изд / В. П. Белянин – М.:Флинта, 2009. – 416 с.
22. Скрипник Т. В. Методика дослідження психічних процесів у дошкільників з аутизмом / Т. В. Скрипник– К.: Педагогічна думка. – 2008. – 72 с. – (Методичні рекомендації).
23. Український музичний фольклор та народні традиції в житті дошкільнят /Уклад. Т. І. Науменко, І. С. Товма. - К.: ІСД, 1993.
24. Чеботарьова О. В. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами / О. В. Чеботарьова – Київ, 2010. – 30 с. – (Книга 6: Дитина із церебральним паралічем).
25. Шабутін С. Зцілення музикою. / С. Шабутін, С. Хміль, І. Шабутіна — Тернопіль: Підручники і посібники, 2008.

26. Шевчук А. С. Діти різні - методики варіативні / А. С. Шевчук – К.:2000. - № 10. – С. 12 – 14. – (Педагогічні умови музичного розвитку дітей у різновіковій групі //Дошкільне виховання).

ПРАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

Напрямок 1: релаксація (розслаблення)

1. В.МОЦАРТ. Соната для фортепіано, II частина, фа мажор (Adagio).
2. В.МОЦАРТ. Дивертисмент, ре мажор (Andante).
3. Й.БАХ. Брандербургський концерт № 1, фа мажор (Adagio).
4. Б.ГАЛУППІ. Соната № 5, I частина, до мажор.
5. Ж.МАСНЕ. «Роздум».
6. І.ШТРАУС. «Повільний вальс».
7. Ф.ШУБЕРТ. «Вечірня серенада».
8. А.ВІВАЛЬДІ. Концерт для флейти з оркестром № 4.
9. Ж.МАСНЕ. «Елегія».
10. А.ЛЯДОВ. «Чарівне озеро».
11. Д.КАБАЛЕВСЬКИЙ. Концерт для скрипки з оркестром, II частина.
12. Е.ГРІГ. «Колискова».
13. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. «Пісня без слів».
14. А.ШНІТКЕ. «П'єса».
15. О.СКРЯБІН. «Лист з альбому», «П'єса».
16. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. «Пори року», «Баркарола».

Напрямок 2: заспокійлива

1. В.МОЦАРТ. «Ближче до мрії».
2. Й.БАХ. Брандербургський концерт N 2 (Andante).
3. Л.БЕТХОВЕН. «Елізі».
4. Л.БЕТХОВЕН. Прелюдія № 5.
5. Т.АЛЬБІНОНІ. Адажіо.
6. П.МАСКАНІ. Опера «Сільська честь», Intermezzo.
7. М.БРУХ. Скрипичний концерт N 1 (Adagio).
8. Ф.ШОПЕН. Ноктюрн оп. 9 № 1, сі-бемоль мінор.
9. А.ВІВАЛЬДІ. Скрипичний концерт, II частина, до мінор (Andante).
10. А.ВІВАЛЬДІ. Концерт для флейти з оркестром, II ч. (Gardellino).
11. Ф.ШУБЕРТ. Серенада «Лебедина пісня».

12. С.РАХМАНІНОВ. Рапсодія на тему Паганіні.
13. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. «Пори року», «Зоряна ніч».
14. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. «Пори року», «Осіння пісня».
15. М.ЛИСЕНКО. Елегія № 3, оп. 41.
16. М.ЛИСЕНКО. «Елегія».

Напрямок 3: стимуляція позитивного настрою

1. В.МОЦАРТ. Опера «Чарівна флейта», увертюра.
2. В.МОЦАРТ. Опера «Весілля Фігаро», увертюра.
3. В.МОЦАРТ. Маленька нічна серенада (Allegro).
4. Й.БАХ. Концерт для двох скрипок з оркестром, мі мінор (Vivace).
5. Й.БАХ. Оркестрова сюїта N 2, мі мінор.
6. С.ПРОКОФ'ЄВ. Балет «Ромео і Джульєтта», «Ранок».
7. Л.БЕТХОВЕН. Симфонія № 6, I частина.
8. Е.ГРІГ. Сюїта «Пер Гюнт», «Ранок».
9. Д.РОССИНІ. Опера «Севільський цирульник», увертюра.
10. А.ДВОРЖАК. Концертна увертюра «Карнавал».
11. А.РУБІНШТЕЙН. Мелодія.
12. Й.ШТРАУС. Віденський вальс.
13. Ж.БІЗЕ-Р.ЩЕДРІН. Сюїта «Кармен», Увертюра.
14. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Дитячий альбом, «Вальс».
15. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Балет «Лускунчик», увертюра.
16. М.ГЛІНКА. Опера «Руслан і Людмила», увертюра.
17. Я.СІБЕЛІУС. Симфонічна поема «Фінляндія», уривок.

Напрямок 4: стимуляція емоційної сфери

1. В.МОЦАРТ. Фантазія до мінор.
2. Р.ШУМАН. Сцени з дитинства, оп. 15.
3. Ф.МЕНДЕЛЬСОН. Пісня без слів № 6, «Весняна пісня».
4. Ф.ШОПЕН. Вальс № 6, до мажор.
5. Ф.ШОПЕН. Концерт № 2, фа мінор, III частина.
6. Н.ПАГАНІНІ. Каприз № 24.

7. І.БРАМС. Угорський танець № 1.
8. І.БРАМС. Угорський танець № 5.
9. Ф.ШУБЕРТ. Вальс.
10. Е.ГРІГ. Сюїта «Пер Гюнт», «Танець Анітри».
11. Р.ВАГНЕР. Полонез.
12. Д.ВЕРДІ. Вальс.
13. Ф.ЛІСТ. Угорська фантазія для фортепіано та оркестру.
14. І.ШТРАУС. Вальс «Там, де цвітуть лимони».
15. Ш.СЕН-САНС. Зоологічна фантазія «Карнавал тварин», «Акваріум».
16. Ж.БІЗЕ-Р.ЩЕДРІН. Сюїта «Кармен», «Танець Богині».
17. М.ЛИСЕНКО. «Українська рапсодія».
18. М.РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ. Сюїта «Шехеразада» (Andantino).
19. Г.СВІРІДОВ. Музична ілюстрація «Метелиця», вальс.
20. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Балет «Лебедине озеро», сцена.
21. С.РАХМАНІНОВ. Фортепіанний концерт № 2, до мінор (Adagio sostenuto).
22. М.СКОРИК, Мелодія.

Напрямок 5: стимуляція емоційно-образних уявлень

1. К.ДЕБЮСІ. П'єса «Золоті рибки».
2. К.ДЕБЮСІ. Прелюдія № 8 «Дівчина з волоссям кольору льону».
3. Ж.РАМО. «Перегомін птахів».
4. Ф.ШУБЕРТ. «Бджілка».
5. Ф.ШОПЕН. Прелюдія № 1, «Крапля дощу».
6. Ш.СЕН-САНС. Зоологічна фантазія «Карнавал тварин», «Лебідь».
7. А.ВІВАЛЬДІ. Пори року, I частина «Весна».
8. Е.ГРІГ. Сюїта «Пер Гюнт», «В печері гірського короля».
9. Е.ГРІГ. Сюїта «Пер Гюнт», «Пісня Сольвейг».
10. М.МУСОРГСКИЙ. Малюнки з виставки, «Балет пташенят».
11. М.МУСОРГСКИЙ. Малюнки з виставки, «Богатирські ворота».
12. М.МУСОРГСКИЙ. Малюнки з виставки, «Старий замок».

13. М.МУСОРГСКИЙ. Малюнки з виставки, «Баба-Яга».
14. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Балет «Лускунчик», «Chinese Dance».
15. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Дитячий альбом, «Гра в конячки».
16. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Дитячий альбом, «Баба-Яга».
17. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Дитячий альбом, «Пісня жайворона».
18. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Балет «Спляча красуня», вальс.
19. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Балет «Лебедине озеро», «Танець маленьких лебедів».
20. Г.СВІРІДОВ. Музична ілюстрація «Метелиця», «Весна та Осінь».
21. М.РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ. Опера «Казка про царя Салтана», «Політ джмеля».
22. М.РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ. Сюїта «Шехеразада» (Lento adagio).
23. А.ЛЯДОВ. Картинка до російської народної казки «Баба-Яга».
24. В.КОСЕНКО. «Дощик».

Напрямок 6: активізація творчих здібностей

1. В.МОЦАРТ. Балет «Маленькі дрібнички», № 10, Gavotte.
2. В.МОЦАРТ. Соната № 5, соль мажор (Allegro).
3. К.ДЕБЮСІ. Прелюдія № 2 «Паруса».
4. К.ДЕБЮСІ. «Мрії».
5. К.ДЕБЮСІ. «Музика янголів».
6. К.ДЕБЮСІ. Прелюдія «Відпочинок фавна».
7. К.ДЕБЮСІ. Ноктюрн «Хмари».
8. С.ПРОКОФ'ЄВ. «Казки старої бабусі» (Andantino).
9. С.ПРОКОФ'ЄВ. Балет «Попелюшка», Варіації Феї Весни.
10. Ф.ШОПЕН. Скерцо № 1.
11. М.РАВЕЛЬ. Сюїта «Матінка-гусиня», «Чарівний сад».
12. М.РАВЕЛЬ. «Гра води».
13. М.РАВЕЛЬ. «Болеро».
14. А.ВІВАЛЬДІ. Концерт для мандолін № 2, III частина.
15. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Дитячий альбом, «Солодка мрія».

16. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Пори року, «Пролісок».
17. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Балет «Лебедине озеро», вальс.
18. А.ШОНБЕРГ. П'єса «Світла ніч».
19. М.ЛИСЕНКО. Вальс.
20. А.ЛЯДОВ. Бірюлька № 1.
21. А.ЛЯДОВ. Прелюдія, сі мінор.
22. М.СКОРИК. П'єса «Гуцульський танець».

Напрямок 7: стимуляція інтелектуальної сфери

1. В.МОЦАРТ. Концерт для кларнета, ля мажор (Adagio).
2. В.МОЦАРТ. «Маленька нічна серенада», рондо.
3. Й.БАХ. Прелюдія і fuga № 1, до мажор.
4. Й.БАХ. Концерт для двох скрипок з оркестром, ре мінор (Largo).
5. Й.БАХ. Концерт для органу, ре мінор.
6. Й.БАХ. Брандербурзький концерт № 2 (Allegro Assai).
7. Й.ГАЙДН. Симфонія № 101 «Годинник».
8. Л.БЕТХОВЕН. Соната для фортепіано № 17.
9. Л.БЕТХОВЕН. Фортепіанний концерт № 5 (Allegro).
10. І.ПАХЕЛЬБЕЛЬ. Канон, ре мажор.
11. Ф.МАНФРЕДІНІ. Симфонія № 10, I частина (Adagio e spiccato).
12. Т.АЛЬБІНОНІ. Концерт № 7 (Allegro).
13. А.КОРЕЛЛІ. Концерт № 1, ре мажор, IV частина.
14. А.КОРЕЛЛІ. Концерт № 8, IV частина, соль мінор.
15. Л.БОККЕРІНІ. Менует, мі мажор.
16. Г.ГЕНДЕЛЬ. Опера «Ксеркс» (Largo).
17. А.ВІВАЛЬДІ. Концерт для флейти з оркестром, фа мажор, I частина.
18. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ. Клавирна соната, I частина, до мажор.
19. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ. Квінтет, до мажор (Larghetto).
20. М.БЕРЕЗОВСЬКИЙ. Соната.

Напрямок 8: підвищення активності (підняття життєвого тону)

1. В.МОЦАРТ. Соната № 16, до мажор (Allegro).

2. В.МОЦАРТ. Симфонія № 40, I частина.
3. Й.ГАЙДН. Симфонія № 100, фінал.
4. Л.БЕТХОВЕН. Симфонія № 1, IV частина.
5. Ф.МЕНДЕЛЬСОН. Балет «Сон у літню ніч», «Весільний марш».
6. К.ГЛЮК. Опера «Орфей і Еврідіка», «Танець фурій».
7. Д.РОССИНІ. Тарантела.
8. Д.РОССИНІ. Опера «Вільгельм Телль», увертюра.
9. І.ШТРАУС. Скерцо «Вічний рух».
10. І.ШТРАУС. «Персидський марш».
11. І.ШТРАУС. «Марш Радецького».
12. Д.ВЕРДІ. Опера «Аїда», «Тріумфальний марш».
13. Ж.БІЗЕ. Опера «Кармен», «Куплети Тореодора».
14. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Дитячий альбом, «Марш дерев'яних солдатиків».
15. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Балет «Спляча красуня», Вальс.
16. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Балет «Лебедине озеро», Вальс.
17. О.БОРОДІН. Опера «Князь Ігор», «Хор половецьких дівчат».
18. Д.ГЕРШВІН. «Рапсодія в стилі блюз».
19. Г.БЕРЛІОЗ. Опера «Засудження Фауста», «Марш Ракоці».
20. Г.СВІРІДОВ. «Військовий марш».
21. І.СТРАВІНСЬКИЙ. Балет «Петрушка», Танець.
22. І.СТРАВІНСЬКИЙ. Балет «Пульчинелла».

Напрямок 9: стимуляція мовленнєвої активності

1. В.МОЦАРТ. Рондо «Турецький марш».
2. В.МОЦАРТ. Концертна симфонія № 3, уривок.
3. В.МОЦАРТ. Симфонія № 3, уривок.
4. В.МОЦАРТ. Симфонія № 36, IV частина (Presto).
5. Й.БАХ. Прелюдія і фуга № 2, до мінор.
6. Й.БАХ. Прелюдія і фуга № 6, ре мінор.
7. Л.ДАКЕН. «Зозуля».
8. Д.РОССИНІ. «Гроза».

9. Д.РОССИНІ. Опера «Сорока-кравдїйка», увертюра.
10. Ф.ШОПЕН. Етюд № 12, до мїнор, «Револуцїйний».
11. Ф.ШОПЕН. Етюд № 13, ля-бемоль мажор (Allegro sostenuto).
12. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. Пори року, «Тройка».
13. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ. «Італїйське капрїчїо».
14. М.РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ. Сюїта «Шехерзада», «Свято в Багдаді».
15. М.ЛИСЕНКО. «Молитва за Україну».
16. М.ЛЕОНТОВИЧ. «Щедрик».
17. С.ЛЮДКЕВИЧ. «Гагїлка».
18. Українська народна пісня «Вийди, вийди, сонечко» (обр. Л.Ревуцький).
19. Українська народна пісня «Зайчику, зайчику» (обр. Я.Степовий).
20. Українська народна пісня «Мак» (обр. Я.Степовий).
21. Українська народна пісня «Комарик».

Напрямок 10: закладення основ національної свїдомостї

1. М.ЛИСЕНКО. «Пісня без слів».
2. М.ЛИСЕНКО. Вальс.
3. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ. Квїнтет, до мажор (Allegretto).
4. С.ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ. Ліричний танок.
5. М.КОЛЕССА. Коломийка.
6. Віночок українських мелодїй на старосвїтській бандурї.
7. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ. Марш.
8. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ. Клавїрна соната, до мажор, I частина.
9. Л.РЕВУЦЬКИЙ. Симфонїя.
10. С.ЛЮДКЕВИЧ. Українська баркарола.
11. К.МЯСКОВ. Концертний етюд.
12. І.БІЛИК. Пісня «Рушничок».
13. Н.Май. Пісня «Дощик».
14. Пісня «Сонячний зайчик».
15. І.БІЛИК. Пісня «Бджїлка».
16. А.ГРОСУ. Пісня «Рїдна матуся».

17. Ж.БОЛТОВ, О.КИРИЛЮК. Пісня «Батьківщина».

18. М.ВЕРБИЦЬКИЙ. Гімн України.